

غنم

لیکوال: جوهر جبران

کال: ۱۴۰۴ھ. ش

Ketabton.com

غنم
لیکوال: جوهر جبران

کال: ۱۴۰۴ل

JIBRAN
PRIVATE LIBRARY

د کتاب پیژندنه

د کتاب نوم: غنم

لیکوال: استاد جوهر جبران

خپرنډوی: جبران خصوصي کتابتون

کمپوز: استاد جوهر جبران

ډیزاین: استاد جوهر جبران

چاپ کال: ۱۴۰۴

د چاپ شمېر: ۱۰

د چاپ لړ: ۰۰۴۰

د چاپ وار: لومړی

WhatsApp: +93 707604044

jawharjibran30@gmail.com

د چاپ حقوق له لیکوال سره خوندي دي

ترلاسه کیدو ځای

پیل خبري

غنم یوازې دانسانانو د خوراک اساس نه دی، بلکې د ژوند د بقا او سوکالی یوه مهمه برخه ده. له لرغونو زمانو راهیسې غنم د خلکو ژوند جوړ کړی، د کورنیو ډوډۍ یې ډکه کړې او د ټولنو اقتصاد یې پر مخ وړی دی.

په دې کتاب کې به تاسې د غنمو په اړه ټول معلومات پیدا کړئ: د غنمو ډولونه، دهغوی کرنه، حاصل او دانسان په ژوند کې ارزښت. تاسې به زده کړئ چې غنم څنګه کرل کېږي، څنګه ساتل کېږي، او څنګه زموږ روغتیا او اقتصاد ته ګټه رسوي.

دغه کتاب په داسې ساده او روانه ژبه لیکل شوی چې هر لوستونکی یې په اسانه درک کولای شي. که تاسې بزګر یاست، زده کوونکی، یاد کړنې سره مینه لرئ، دا کتاب به ستاسو د پوهې سفر نوره هم غني کړي او د غنمو په اړه مو ټول رازونه پرانیزي.

راځئ چې د غنمو په زړه پورې نړۍ ته سفر پیل کړو او د دې حیاتي نبات د هرې دانې کیسه واورو.

ډالی

درنو او قدرمنو استادانو ته!

په ډېر درنښت او اخلاص سره دا اثر تاسو ته ډالی کوم. ستاسو لارښوونې، هڅونې او علمي ملاتړ زما د فکري ودې او علمي سفر بنسټ جوړ کړی دی. که نن مې قلم روان دی او فکر مې منظم شوی، دا ستاسو د زحمتونو برکت دی.

الله تعالی دې ستاسو علم، عمر او عزت زیات کړي.

په درنښت

جوهر جبران

لنډيز

غنم د انسانانو د ژوند يوه بنسټيزه برخه ده. دغه نبات يوازې د ډوډۍ د جوړولو لپاره مهم نه دی، بلکې زموږ اقتصاد، کلتور او ټولنه هم پرې تړلې ده. د دې کتاب په مرسته به تاسې د غنمو د تاريخ، ډولونو، کرنې، حاصل او روغتيايي ارزښت په اړه بشپړ پوهه ترلاسه کړئ

کتاب په داسې ساده او روانه ژبه ليکل شوی چې هر لوستونکی يې په اسانه درک کولای شي. په لومړي فصل کې د غنمو پېژندنه او ارزښت وړاندې شوی، په دوهم او درېيم فصل کې د غنمو نباتي جوړښت او ډولونه تشریح شوي، او په نورو فصلونو کې د غنمو د کرنې عملي لارې، د حاصل راټولول، او د ناروغيو او آفتونو کنټرول بيان شوی دی.

سربېره پر دې، کتاب د غنمو اقتصادي، ټولنيز او کلتوري ارزښت هم روښانه کوي. لوستونکي به زده کړي چې غنم څنگه زموږ د ژوند يوه مهمه برخه ده او څنگه د دې ساتنه او ښه کرنه د ټولني د سوکالي لپاره حياتي ده. دغه کتاب د زده کوونکو، بزگرانو او هغو کسانو لپاره جوړ شوی چې د کرنې، اقتصاد او غذايي امنيت په اړه پوهه غواړي. په پای کې، دا کتاب د غنمو راتلونکی او دهغې د بهتره کرنې سپارښتنې هم وړاندې کوي.

لړليک

مخ	عنوان
1	سريزه.....
2	لومړی فصل.....
2	د غنمو پېژندنه او کرنيز ارزښت.....
5	د غنمو غذايي ارزښت(د هر ۱۰۰ گرامه لپاره).....
5	ويټامينونه او منرالونه.....
6	څه لپاره مهم دي؟.....
7	د غنمو کرنه او د کرساچي.....
8	د ۲۰۲۵م کال لپاره نړيواله احصائيه.....
9	نړيوال غنم-۲۰۲۵م کال احصائيه.....
9	نړيوال توليد.....
10	د نړۍ مخکښ توليدونکي هېوادونه.....
10	د ۲۰۲۵م کال نړيوال غنم توليد - غوره هېوادونه.....
11	د غنمو کرنې عمومي وضعيت د ۲۰۲۵م کال لپاره.....
11	په افغانستان د غنمو د کرنې ساچي.....
11	د ولايتونو په سطحه د غنمو حاصلات.....
12	باراني/للمي غنمو حاصلات.....
13	عوامل او ننگوني.....
13	عمومي ارزونه.....
14	ټول هېواد کې د غنمو حاصلات(۱۴۰۴).....
14	د ولايتونو په سطحه د حاصلاتو تشریح.....
15	د حاصلاتو ټيټوالي عوامل.....
15	د اړتيا او حاصلاتو توپير.....

16	د غنمو بیولوژیکی ځانګړتیاوې
17	د اصلاح شوي تخم اهمیت
19	په افغانستان کې مشهور ډولونه
20	د ځمکې برابرول
20	د غنمو کښت
21	اوبه لګول
21	د خاورې حاصلخیزې اوسرې
21	د نامطلوبو بوټو مخنیوی
22	د غنمو مهمې ناروغۍ
22	سرخي (Rust)
24	مخنیوی
25	تور کي (Smut)
25	اټټ تور کي (Covered Smut)
26	۲ لوخ تور کي (Loose Smut)
27	مخنیوی
28	د غنمو مهم افنتونه
30	د مخنیوي لارې (Pest Management Methods)
30	۱. کرنیزې طریقې (Cultural Control)
31	۲. میخانیکي کنټرول (Mechanical Control)
31	۳. کیمیاوي مبارزه (Chemical Control)
33	دوهم فصل
33	د غنمو بیولوژیکی ځانګړتیاوې
33	د تودوخې اړتیا
33	دلندبل او اورښت اغېزه
33	د خاورې شرایط

- 34 ..... د غنمو علمي طبقه بندي (Carl Linnaeus مطابق)
- 35 ..... د غنمو ډولونه او د کرنې طريقې
- 35 ..... د غنمو دانې او جوړښت
- 36 ..... گلوتن او دنان کيفيت
- 36 ..... د غنمو ډولونه
- 37 ..... د غنمو کرنه او فصلونه
- 38 ..... درېيم فصل
- 38 ..... د تخم برابرول او اصلاح شوي تخمونه
- 38 ..... د ښه تخم ځانگړنې (QDS تخم)
- 38 ..... د تخم د توليد اصول
- 38 ..... د تخم درملنه
- 38 ..... د تخم اندازه
- 39 ..... مشهورې کرل کېدونکې نوعې
- 43 ..... خلورم فصل
- 43 ..... د ځمکې برابرول او د غنمو کښت
- 43 ..... د فصل تناوب (Crop Rotation)
- 43 ..... د ځمکې تيارول
- 43 ..... د کښت مناسب وخت
- 44 ..... د کښت ژوروالی
- 44 ..... د غنمو په کرلو کې نړيوال ماشينونه
- 44 ..... ۱- ټراکټر (Tractor)
- 45 ..... ۲- د تخم شيندلو ماشين (Seed Drill)
- 45 ..... ۳- د ځمکې قلبه کوونکی ماشين (Plough / Tillage Machine)
- 46 ..... ۴- سپرې کوونکی ماشين (Boom Sprayer)
- 47 ..... ۵- کمباين هارويستېر (Combine Harvester)

49	پنځم فصل.....
49	اوبه لگونه او د خاورې حاصلخيزي.....
49	داوبو لگولو ارزښت.....
49	د خاورې حاصلخيزي.....
49	عضوي سرې.....
50	د سرو وړاندیز شوې اندازه (په يو جريب کې).....
51	شپږم فصل.....
51	د غنمو کلتوري او ټولنيز ارزښت.....
51	۱. غنم او دانسان تمدن.....
51	۲. غنم په افغاني کلتور کې.....
51	۳. ټولنيز ثبات او غذايي امنيت.....
52	۴. غنم او دوديزې ارزښتونه.....
53	اووم فصل.....
53	د اسلام له نظره د غنمو ارزښت.....
53	۱. غنم د قرآنکريم له نظره.....
53	۲. کرڼه د عبادت په توگه.....
54	۳. د اسراف مخنيوی.....
54	۴. حلال رزق او بزگري.....
56	اتم فصل.....
56	په افغانستان کې د غنمو اقتصادي ارزښت.....
56	۱. د ملي اقتصاد بنسټ.....
56	۲. د بزگرانو د عايد سرچينه.....
56	۳. د وارداتو کمول.....
57	۴. د کارموندنې فرصتونه.....
57	۵. راتلونکی اقتصادي اهميت.....

58	..... نهم فصل
58	..... د افغانستان د غنمو واردات او صادرات (د ۲۰۲۵ کال احصائيه)
58	..... ۱- د افغانستان د غنمو عمومي وضعيت (۲۰۲۵)
58	..... ۲- د غنمو واردات – (Imports) ۲۰۲۵
58	..... د وارداتو اندازه
58	..... د وارداتو ارزښت
58	..... مهم صادرونکي هېوادونه افغانستان ته
59	..... ۳- د غنمو صادرات (Exports)
59	..... د صادراتو حالت:
59	..... ۴- د توليد او وارداتو پرتله (۲۰۲۵)
60	..... ۵- د وارداتو د زياتوالي مهم لاملونه
60	..... ۱. اقليمي بدلون
60	..... ۲. د نفوس زياتوالی
60	..... ۳. تخنيکي ستونزې
60	..... ۴. سياسي او سوداگريز بدلونونه
60	..... ۶- اقتصادي اغېزې
60	..... ۷- راتلونکی تمايل
62	..... وړاندیزونه
63	..... پایله
64	..... ماخذونه

سريزه

له خو زره کلونو راهیسي غنم دانسانانو د ژوند اساس پاتې شوی، تصور و کړئ یوه وږه دانه، چې له خاورې راولاړه کېږي، دانسانانو ډوډۍ دسترخوان ډکوي، د کورنۍ ژوند غني کوي، او د ټولني اقتصاد ته ځواک ورکوي. همدا د غنمو معجزه ده! له لرغونو زمانو راهیسي غنم د خلکو د ژوند بنسټ پاتې شوی، د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې کرل کېږي، او دانسانانو د خوراک شاوخوا شل سلنه برخه یې جوړوي.

اسلام هم د غنمو اهمیت یاد کړی او د الله تعالی د ځمکې له برکتونو، د حبوباتو د قدر او دانسانانو د رزق د وسایلو یادونه کړې ده. غنم یوازې خوراک نه دی؛ دا د زغم، هڅې او شکر کولو یوه نمونه هم ده.

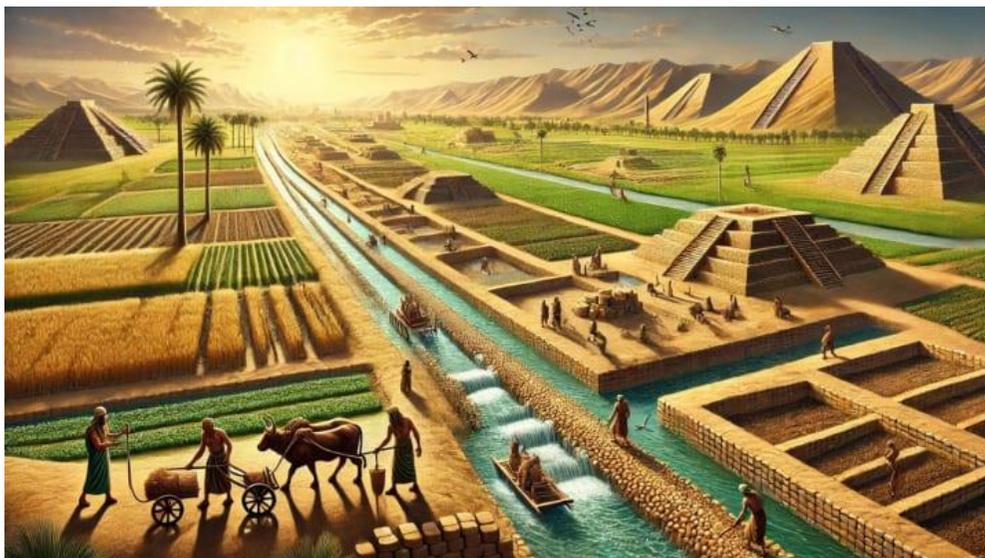
په دې کتاب کې به تاسې د غنمو هر راز رازونه ومومئ: د غنمو ډولونه، د کرنې غوره لارې، حاصل، د ناروغيو مخنیوی، غذایی ارزښت، او د ټولني او کورنۍ ژوند ته د هغې گټې. د نړیوالو څېړنو په رڼا کې به پوه شئ چې غنم څنګه دانسانانو ژوند بدلولی شي او د اسلامي لارښوونو سره په تړاو یې ساتنه او کرنه څومره مهمه ده. رائجې چې د غنمو د هرې دانې کیسه واورو، د دې حیاتي نبات رازونه ومومو او د الله تعالی د نعمتونو قدر وکړو. دا سفر به مو پوهه نوره هم غني کړي، زړه به مو خوشحاله کړي، او د کرنې د ښکلا سره به مو آشنا کړي. رائجې چې د غنمو هره دانې، هر ډول او هر پړاو په تفصیل سره وپېژنو او د دې حیاتي نبات د ژوندانه ارزښت درک کړو.

لومړی فصل

د غنمو پېژندنه او کرنیز ارزښت

غنم د انسانانو یوه له تر ټولو زړو حبوباتو څخه دی. څپر نو بنودلې چې د غنمو کرنه شاوخوا ۱۰،۰۰۰ کاله مخکې (شاوخوا ۸۰۰۰ ق.م) په منځني ختیځ کې د شام او فرات سیندونو په حوزو کې پیل شوې وه. لومړني خلک د ځنگلي غنمو دانې راټولې کړې او ورو ورو یې د کرنې لپاره وکارولې.

د ۶،۰۰۰ ق.م په شاوخوا کې غنم د مصر او میسوپوتامیا په تمدنونو کې عام و، او هلته یې د خوراکي موادو، ډوډۍ او د سوداګرۍ په برخه کې اهمیت درلود. د لرغوني مصر په معبدونو کې د غنمو د ساتنې او ذخیرې آثار موندل شوي، چې ښيي خلکو د حاصل ساتنې او د خوراکي اړتیاوو لپاره ځانګړې لارې چارې درلودې.

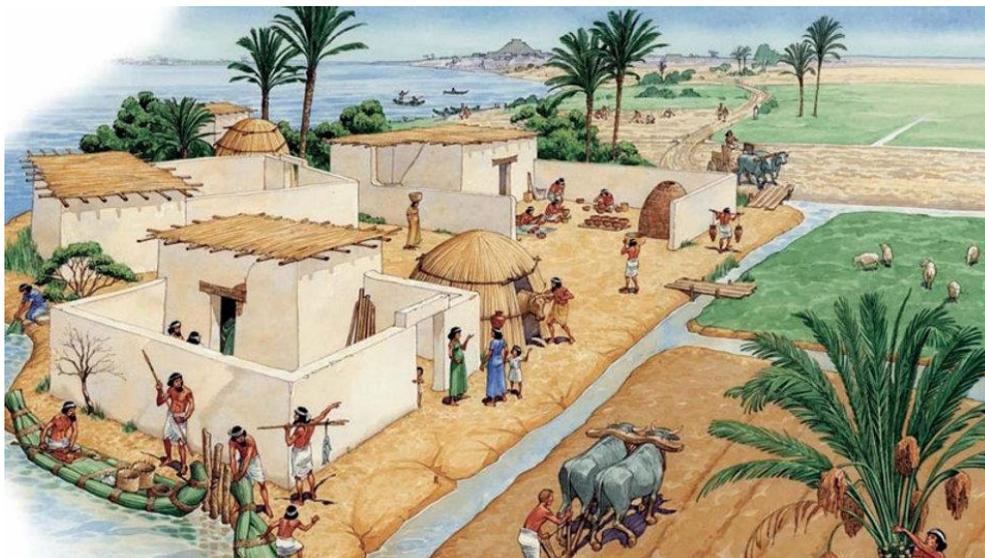

۱. انځور: لرغوني مصر په معبدونو کې د غنمو د ساتنې او ذخیرې آثار

د ۳،۰۰۰-۲،۰۰۰ ق.م په منځ کې غنم د هندوستان وادي تمدن ته هم خپور شو، او د خلکو د ورځني خوراک او ټولنيزو مراسمو برخه وګرځېد. په اروپا کې د غنمو

غنم

کرنه د ۵۰۰، ۱ق.م په شاوخوا کې پیل شوه، او هلته د خلکو د ډوډۍ بنسټیزه برخه شوه.

۲. انځور: غنم د هندوستان وادي تمدن کې

په افغانستان کې هم د ۵،۰۰۰-۴،۰۰۰ ق.م راهیسې غنم کرل شوی او د خلکو د ژوند اساس ګڼل کېږي. لرغوني اسناد ښيي چې افغانان د اقلیم او حاصلخیزې ځمکې مطابق مختلف ډولونه کرل او ساتل یې.

د غنمو تاریخي کرنه په ایران داسې ده؛ چې شاوخوا ۵،۰۰۰ کاله مخکې د میلاد، د ایران فلات د غرنۍ خلکو ژوند بدل شو. د اقلیم او د ځمکې د شرایطو په بدلون سره، خلک د ډبرینو غارونو څخه د ښکته دښتو او زراعت ځمکو خواته لاړل او یو نوی ژوند یې پیل کړ. په دې دوره کې د دوی تمدن د تیر وختونو په پرتله ډېر پرمختګ وکړ.

لومړني دښتیز خلک: د کاشان ښار ته نږدې د سیلک (Sialk) سیمه کې اوسېدل، او د هغوی ژوند ښې په دې ځای کې موندل شوي دي. د دې ځای څېړنې ښيي چې خلک د کرنې او حیواناتو د روزنې سره بوخت وو.

غنم

په څلورم زریزه مخکې د میلاد، د ایران فلات د دښتو خلک په خپل ژوند کې لا ډېر پرمختګ وکړ. په دې دوره کې تجارت هم وده وکړه، چې ډېره برخه یې د کرنیزو محصولاتو لکه غنم او جو باندې تمرکز درلود.

د لرغونپوهنې کیندنې نښې چې د غنمو کښت یا په لیونټ کې (Levant) د نړۍ یوې تاریخي جغرافیایي سیمې ته ویل کېږي چې د تیا د ختیځې مدیترانې (Eastern Mediterranean) په ساحه کې موقعیت لري. یا د اناتولیا د سویلي برخې په اوږدو کې یو څه نور شمال ته پیل شوی. د غنمو کښت له سوریې او اسراییل څخه مصر او له شمالي میسوپوټامیا څخه ایران ته خپور شو. په ایران کې، د ډوډۍ غنم لومړی وده وکړه. د ډوډۍ غنم له ایران څخه په ټولو خواوو کې، سویلي میسوپوټامیا، هند، روسیې، او له هغه ځایه چین او سویلي روسیې ته خپاره شول. په لرغوني مصر کې، له ۲۶۰۰۰ څخه تر ۳۰۰۰۰ مربع کیلومتره پورې د غنمو کښت لاندې و.

۳. انځور: د غنمو یو وړۍ (د غنمو خوشه) ښکاري

غنم

غنم نه یوازې د خوراک لپاره مهم دی، بلکې د بشري تمدن په جوړولو، اقتصاد او ټولنیزو اړیکو کې یې هم کلیدي رول لوبولی دی. نن ورځ غنم د نړۍ تر ټولو ډېر مصرفدونکی غله ده، او د نړۍ له نیمایي څخه زیات خلک د خپل ورځني غذايي اړتیاوو لپاره له غنمو څخه استفاده کوي.

غنم د غذايي ارزښت له مخې ډېر مهم دي، ځکه چې پکې لاندې مواد شته:

د نړيوالو غذايي معلوماتو (لکه USDA او نورو معیاري سرچینو) پر بنسټ ترتیب شوي دي — دا معلومات د ۱۰۰ ګرامه غنمو (خام، بشپړ غله) لپاره دي:

د غنمو غذايي ارزښت (د هر ۱۰۰ ګرامه لپاره)

غذايي مواد (Nutrient)	اندازه
کالوري (Energy)	~۳۲۰-۳۵۰ کیلو کالوري
کاربوهایدريټ (Carbohydrates)	~۶۸-۷۲ ګرامه
پروټين (Protein)	~۱۲-۱۳ ګرامه
ډایټري فايبر (Fiber)	~۱۰-۱۲ ګرامه
ټول غوړ (Fat)	~۱.۵-۲.۵ ګرامه
شکر (Sugars)	~۰.۳-۰.۴ ګرامه

ويټامينونه او منرالونه

ويټامينونه:

- وټامين B₁ (Thiamin) ≈ ۰.۳-۰.۴ mg
- وټامين B₃ (Niacin) ≈ ۵-۶ mg

- وٲامین $B_6 \approx 0.3-0.4 \text{ mg}$
  - Folate (B_9) $\approx 40-44 \mu\text{g}$
  - وٲامین $E \approx 1 \text{ mg}$
- (ٲول دا مقدارونه د ۱۰۰ خام غنمو لپاره دي)

معدي مواد: (Minerals)

- اوسپنه $(\text{Iron}) \approx 5-3 \text{ mg}$
- کلسیم $(\text{Calcium}) \approx 30-35 \text{ mg}$
- مگنیزیم $\approx 125-137 \text{ mg}$
- فاسفورس $\approx 350 \text{ mg}$
- ٲوٲاشیم $\approx 360 \text{ mg}$
- زنک $(\text{Zinc}) \approx 2.5-2.8 \text{ mg}$
- منگنیز $(\text{Manganese}) \approx 4 \text{ mg}$
- سیلینیم $\approx 20-70 \mu\text{g}$

څه لپاره مهم دي؟

غنم په غذايي لحاظ ډېر مهم دي ځکه چې:

- کاربوهايډریت يې بدن ته انرژي ورکوي.
- پروٲين د عضلاتو د جوړولو او بدن د رغېدو لپاره مهم دی.
- فايبر د هضم او کولمو روغتيا ته ګټوره ده.
- ویتامينونه او منرالونه د بدن د عادي فعاليت، هډوکو د قوي توب، او د وينې د جوړښت لپاره ضروري دي.

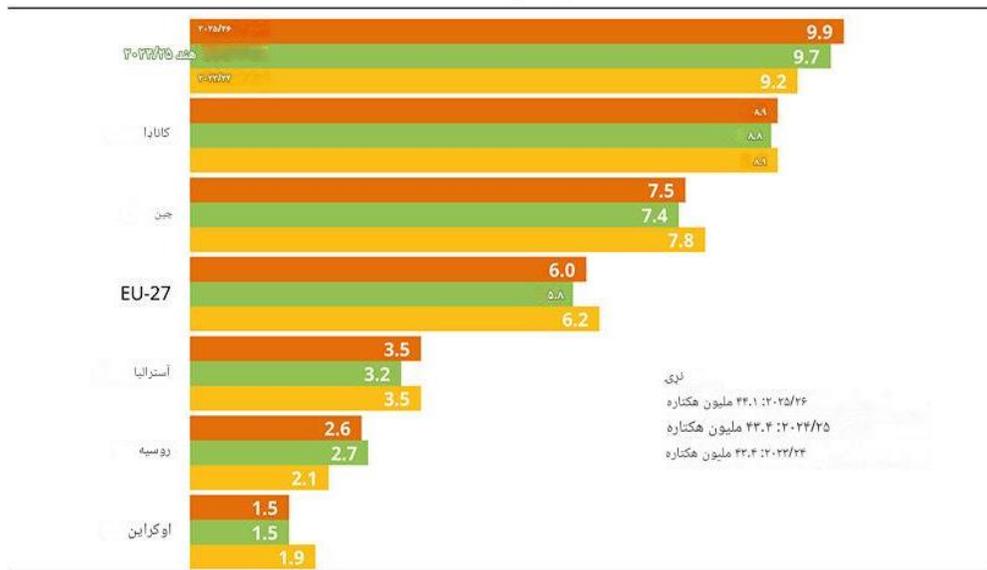
غنم

د غنمو کرنه او د کر ساحې

دلته دنړیوالو غنمو (Wheat) د کرنې او د کر ساحې احصائیوي معلومات د ۲۰۲۵م کال مطابق له نړیوالو معتبرو منابعو راوړم :

په ملیون هکتاره کې د ریپسید د کرل

شوي ځمکې اټکل

سرچینه: IGC

یادونه: د ۲۰۲۳/۲۴ او ۲۰۲۴/۲۵ اټکلونه، د ۲۰۲۵/۲۶ وړاندوینه

د ۲۰۲۵م کال لپاره نړیواله احصائیه

د نړیوالو سترو غنمو تولیدونکو هېوادونو د غنمو د کر ساحې (Estimated Harvested Area) په ۲۰۲۵م کال کې د لاندې اندازو په شکل تخمین شوي دي (په میلیون هکتاره):

هېواد	د غنمو کر ساحه (Estimated Area, میلیون هکتار)
چین (China)	۲۳,۸ ≈ میلیون هکتاره
هندوستان (India)	۳۰,۴ ≈ میلیون هکتاره
روسیه (Russia)	۲۸,۷ ≈ میلیون هکتاره
امریکا (United States)	۱۵,۲ ≈ میلیون هکتاره
فرانسه (France)	۵,۰ ≈ میلیون هکتاره
پاکستان (Pakistan)	۸,۴ ≈ میلیون هکتاره
آلمان (Germany)	۳,۰ ≈ میلیون هکتاره
استرالیا (Australia)	۱۱,۲ ≈ میلیون هکتاره
کاناډا (Canada)	۹,۸ ≈ میلیون هکتاره
اوکراین (Ukraine)	۶,۷ ≈ میلیون هکتاره

یادونه: دا ارقام د ۲۰۲۵ تولید او کرنې اټکل شوي ډاټا دي او یوازې لوی تولید کوونکي هېوادونه رانغاړي

غنم

په نړيواله کچه ټوليزه د غنمو کر ساحه دقیق شمېر په يو واحد نړيوال راپور کې
ځای پر ځای نه دی ورکړل شوی، خو څيړنو بڼي چې د نړۍ په نورو غنمو
توليدونکو هېوادونو کې هم کر ساحه شته او کله ناکله شمېره د ۲۲۰ ميليونو
هکتارو نږدې ته رسېږي (د ۲۰۲۴م کال کچه)، چې د ۲۰۲۵م کال لپاره هم تر يو
څه لوړ يا ورته کچې اټکل کېږي .

نړيوال غنم—۲۰۲۵م کال احصائيه

د نړيوالو سازمانونو او معلوماتو له مخي د غنمو په توليد کې د ۲۰۲۵م کال وضع
داسې ده:

نړيوال توليد

د غنمو ټوليز نړيوال توليد اټکلًا ۷۹۶ ميليونه ټنه (million tonnes) ته
رسېږي، چې د تير کال په پرتله يو څه زياتوالی بڼي .

د نړۍ مخکښ تولیدونکي هېوادونه

تر ټولو ډېر غنم د لاندې هېوادونو لخوا تولیدیږي (۲۰۲۵م کال اټکل شوې اندازې):

د ۲۰۲۵م کال نړیوال غنم تولید – غوره هېوادونه

۲ – جدول: د ۲۰۲۵م کال د اټکل شوې تولید شمېرې نښي.

تولید (میلیونه ټنه)	یادونه	هېواد	ځای
۱۴۰	تر ټولو لوی تولیدونکی	چین CN	۱
۱۱۷,۵-۱۱۰	د لوی نفوس له امله لوړ داخلي مصرف	هندوستان IN	۲
۸۵-۸۱,۵	د اروپا او منځنۍ اسیا لپاره عمده صادرونکی	روسیه RU	۳
۵۳,۷-۴۴,۹	د پرمختللي کرنې او اتومات سیستم له امله	متحده ایالات US	۴
۳۴-۳۰	د اروپا تر ټولو لوی تولیدونکی	فرانسه FR	۵
۳۵-۳۳	د شمالي امریکا لپاره مهم صادرونکی	کاناډا CA	۶
۳۲-۲۵,۵	د وچکالی او اقلیم فشارونو سره مقاومت لري	استرالیا AU	۷
۳۱,۶-۲۶	د قومي اقتصاد مهمه برخه	پاکستان PK	۸
۲۶,۸-۲۰,۷	د اروپا د خوراکي امنیت لپاره حیاتي	اوکراین UA	۹
۲۳-۲۲	د اروپا د صنعتي تولید ملاتړ کوي	آلمان DE	۱۰

د ټولو هېوادونو ګډ تولید د نړۍ د غنمو لویه برخه جوړوي (~۷۹۶ میلیونه ټنه).

غنم

دا معلومات د نړيوالو کرنيزو او خوراکي سازمانونو پر اساس ترتيب شوي.

د غنمو کرنې عمومي وضعیت د ۲۰۲۵م کال لپاره

د نړيوالو اټکلونو له مخې د غنمو توليد شاوخوا ۷۹۶ ميليون ټنه ته رسي، چې يو څه زياتوالی بڼي .

د کر ساحې په اروپا کې د نرم غنمو لپاره لږ پراختيا تمه شوې ده .

په افغانستان د غنمو د کرنې ساحې

په افغانستان کې د غنمو حاصلات د هېواد د اقتصادي او خوراکي امنيت لپاره يو له مهمو کرنيزو شاخصونو څخه دي. تازه احصايو ښودلې چې په سېرني لمريز کال کې ټول هېواد کې شاوخوا ۴,۵۴ ميليونه مټريک ټنه غنم توليد شوي چې تر ډېره برخه يې د اوبيزو ځمکو څخه ترلاسه شوې ده. د دې مجموعي حاصلاتو له ډلې نږدې ۴,۱۳ ميليونه ټنه په اوبيزو ځمکو (irrigated) او شاوخوا ۴۰۴ زره ټنه په لڼمو/باراني ځمکو (rainfed) څخه ترلاسه شوي دي .

د ولايتونو په سطحه د غنمو حاصلات

د احصايې د ملي ادارې راپورونه د ولايتونو ترمنځ تفاوت ښکاره کوي:

۱. هلمند (Helmand)

هلمند د اوبيزو غنمو په حاصلاتو کې د هېواد تر ټولو مشر برخه لري، چې شاوخوا ۸۴۸ زره مټريک ټنه غنم توليد کړی دی. دا ولايت د لمر د تودوخې او د اوبو لگولو مناسب سيستم له امله د اوبيزو غنمو لوی توليدونکی دی .

۲. کندوز (Kunduz)

د هېواد شمال ختيځ ته پروت کندوز د هېواد يو بل مهم توليدونکي ولايت دی ، چې نږدې ۴۷۸ زره ټنه غنم توليد کړی دی . د دې ولايت ځمکې په عمده توگه د اوبو لگولو سيستم لري چې د غنمو لوړ حاصلات تضمينوي .

۳. هرات (Herat)

هرات د غنمو د توليد په برخه کې هم لوړه ونډه لري ، له دوی څخه ۴۱۰ زره ټنه څخه زياته غنم توليد شوی دی . په دې ولايت کې هم د اوبو لگولو او بهتر کرنيزو طريقو پراخ استعمال ليدل کېږي .

۴. کندهار (Kandahar)

کندهار د غنمو يو بل مهم توليدونکی ولايت دی ، چې نږدې ۳۲۶ زره ټنه غنم يې توليد کړی دی . د دې ولايت د حاصلاتو لويه برخه هم د اوبيزو کروندو څخه ترلاسه شوې ده .

۵. فراه (Farah)

فراه هم د هېواد د غنمو د توليد په ليست کې دی ، چې شاوخوا ۲۳۷ زره ټنه غنم يې توليد کړی دی .

باراني / للمي غنمو حاصلات

په باراني يا للمي کرنه باندې هم ځينې ولايتونه مهم رول لري ، که څه هم د اوبيزو په پرتله يې حاصلات ټيټ وي :

غنم

- بادغيس (Badghis) ، تخار (Takhar) او هرات (Herat) په للمي غنمو باندې د پام وړ توليد كوي .

عوامل او ننگونې

په دې حاصلاتو کې لوی رول د اقلیم، د اوبو لگولو سیستم، باران او د کرنې د تکنالوژۍ په پراختیا پورې تړلی دی. سړ کال د وچکالی، د باران د ناوخته وړښتونو او د کښتونو آفتونو لکه د نباتاتو د ناروغیو له امله د باراني کرکېله شوي ځمکو د حاصلاتو اندازه ۲۴٪ کمه شوې، پداسې حال کې چې د اوبیزه ځمکو کرنه ۴٪ کمېده .

عمومي ارزونه

په مجموع کې، د افغانستان غنم تولید د هېواد د اړتیا له اندازې کم دی. د اوسني نفوس لپاره په ټولیز ډول شاوخوا ۶,۸۷ میلیونه ټنه غنمو ته اړتیا شته، چې سړني تولید یې شاوخوا ۲,۳۳ میلیونه ټنه کم دی. دا کمښت نړیوالو وارداتو ته د اړتیا اشاره کوي .

په ټوله کې، د ولایتونو په کچه د غنمو حاصلات د اوبیزو ځمکو ساحې، د اوبو موجودیت، اقلیم، او د کرنې د مدیریت په بنسټ بدلېږي، او د هېواد په بیلابیلو سیمو کې متفاوت ظرفیتونه لري. د کرنې د ودې او د زراعتي تکنالوژۍ په پراختیا سره تمه کېږي چې په راتلونکو کلونو کې د غنمو حاصلات لږ ښه شي، خو اقلیمي ستونزې باید په جدي توګه مدیریت شي.

ټول هېواد کې د غنمو حاصلات (۱۴۰۴)

په ټول هېواد کې د غنمو مجموعي حاصلات شاوخوا ۴,۵۴ ميليونه متریک ټنه ته رسيدلي دي. له دې جملې:

- ۴,۱۳ ميليونه ټنه له اوبيزو (irrigated) ځمکو څخه
- ۴۰۴ زره ټنه له للمو/باراني (rain-fed) ځمکو څخه ترلاسه شوي دي .

د غنمو کښت ته مجموعاً شاوخوا ۱,۸۹ ميليونه هکتاره ځمکه ځانگړې شوې، چې له دې څخه ۱,۳۳ ميليونه هکتاره اوبيزه او ۵۶۲ زره هکتاره للمي ځمکې دي .

د ولايتونو په سطحه د حاصلاتو تشریح

لوی توليد کونکي ولايتونه

داوبيزو غنمو په برخه کې لاندې ولايتونه د هېواد په کچه تر ټولو ډېر حاصلات لري :

1. هلمند – شاوخوا ۸۴۸ زره ټنه (تر ټولو لوړ توليد)
2. کندوز – ۴۷۸ زره ټنه
3. هرات – ۴۱۰ زره ټنه +
4. کندهار – ۳۶۶ زره ټنه
5. فراه – ۲۳۷ زره ټنه

دا ولايتونه داوبو د لگولو ډگرونه پراخ، د زراعت مناسب فرصتونه، او د کرنيزو سرچينو پر بنسټ د غنمو د حاصلاتو لويه برخه توليدوي .

باراني غنم (Rain-fed)

په باراني کرنه کې هم ځينې ولايتونه بڼه غنم تر لاسه کوي، چې د لويو حاصلاتو په برخه کې يې نومونه راڅرگند دي:

- بادغيس
- تخار
- هرات

دا ولايتونه د باراني غنمو د حاصل په برخه کې نسبتاً لوړ توليد کوي، که څه هم د اوبيزو په پرتله يې اندازه ټيټه ده .

د حاصلاتو ټيټوالي عوامل

په ۱۴۰۴ کال کې د غنمو د حاصلاتو ساحه او محصول د تېر کال په پرتله لږ کمښت ښيي، چې عمده لاملونه يې دا دي:

- سوخته وچکالي او د موسم بارانونو ناوخته ورنښتونه
- د نباتاتو ناروغۍ او آفتونه چې په ځانگړي ډول د للمي غنمو کښت اغېزمن کړی
- له همدې کبله د للمي کرنې ساحه نږدې ۲۴٪ کم شوی او د اوبيزه هم ۴٪ کموالی ليدل شوی دی .

د اړتيا او حاصلاتو توپير

د افغانستان د اوسني نفوس لپاره د غنمو کلنۍ اړتيا يې شاوخوا ۶,۸۷ ميليونه ټنه اټکل شوې، خو د ۱۴۰۴ کال حاصلات دې اړتيا ته په بشپړ ډول نه رسيدلي، چې له دې امله تقريباً ۲,۳۳ ميليونه ټنه کمښت شته. دا کمښت د خوراکي امنيت او وارداتي اړتياوو ته اشاره کوي .

غنم

په ۱۴۰۴ کال کې د غنمو حاصلات لاهم د افغانستان د اړتیاووله کچې ټیټ پاتې شوي، خو په ځینو ولایتونو کې د تولید بڼه وړتیا لیدل کېږي، په ځانګړي ډول هغه ولایتونه چې اوبیزه کرنه لري. د باراني ځمکو کښت ته د اقلیم بدلون، د اوبو کمبود، او د نباتاتو آفتونه د غنمو په کښت منفي اغېز کړی دی. د کرنې مؤثر و مدیریتونو، د اوبو لګولو بڼه برابری، او د غوره تخمونو کارول کولی شي په راتلونکو کلونو کې د غنمو حاصلات لوړ کړي

د غنمو بیولوژیکي ځانګړتیاوې

غنم یوه مهمه غله ده چې د انسانانو د خوراک او اقتصاد بنسټ جوړوي. د دې نبات بیولوژیکي ځانګړتیاوې لاندې دي:

1. د نبات ډول: غنم یو کلنی نبات دی، چې په هر کال کې د تخم کرلو څخه حاصل راځي.
2. ریښه: د غنمو ریښه یو اصلي ریښه (Primary Root) لري چې ژوره ځمکه ته غځېږي، او کوچنۍ ثانوي ریښې لري چې د اوبو او غذايي موادو جذب زیاتوي.
3. ډنډ: (Stem) ډنډ یې درې برخې لري: لاندې برخه (Culms)، منځنۍ برخه، او سرنې برخه (Node) چې د پاڼو او سنبلو د تړلو ځای دی.
4. پاڼې: (Leaves) پاڼې یې اوږدې، باریکې او شنې دي. د فوتوسنتیز لپاره مهمې دي.
5. سنبل یا گل: د غنمو گلونه په سنبلونو کې موقعیت لري. سنبلونه څو گلونه لري چې د هر گل څخه یوه دانه جوړېږي.
6. د دانو جوړښت: هره دانه د درې برخو نه جوړه شوې:

غنم

- اندرونی برخه (Endosperm): د انرژۍ اصلي ذخیره (کاربوهايډریت).
  - جلو (Bran): د فايبر او منرالونو منبع.
  - جر (Germ): د ویتامينونو او پروټینو ځای.
7. د نبات اوږدوالی: د ډول او اقلیم په اساس ۳۰ سانتي متره څخه تر ۱۲۰ سانتي متره پورې وي.
8. اقلیم او چاپیریال: غنم د یخنی او معتدله اقلیم سره ښه انطباق لري. د اوبو، تودوخې او خاورې مناسبه اندازه یې د حاصل لپاره مهمه ده.
9. کرنیز ځانګړتیاوې: غنم د پسرلي او ژمني کرنې دواړو لپاره مناسب دی. ژمني غنم د سپر او په موسم کې کرل کېږي، پسرلنی غنم د پسرلي په موسم کې.

د اصلاح شوي تخم اهمیت

اصلاح شوي تخمونه هغه تخمونه دي چې د ساینس او کرنې د پرمختللو طریقو په مرسته غوره او قوي نسلونه لري. د غنمو په کره کې اصلاح شوي تخمونه څو مهمې ګټې لري:

1. د حاصل زیاتوالی: اصلاح شوي تخمونه د ناروغیو، آفتونو او چاپیریالي فشارونو پر وړاندې مقاومت لري، چې په پایله کې د کروندګرو حاصل زیاتوي.
2. د ناروغیو او آفتونو مقاومت: دا تخمونه د فنګسي، باکتریايي او حشري ناروغیو پر وړاندې قوي دي، او د کرنې ضایعات کموي.

غنم

---

3. د غذايي کیفیت لوړوالی :اصلاح شوي تخمونه ډېر پروټين، کاربوهايډریت او ضروري منرالونه لري، چې د خوراكي ارزښت لوړوي.
  4. چاپيريال ته مناسب :د مختلفو اقليمونو او خاورې سره ښه انطباق لري، او د وچکالی يا ډېر باران په صورت کې هم ښه وده کوي.
  5. اقتصادي ګټه :د اصلاح شوي تخمونو کرڼه د بزګر د عايد د زياتوالي سبب کېږي، ځکه حاصل ډېر او ضايعات کم وي.
  6. د نسل ساتنه او پرمختګ :اصلاح شوي تخمونه د نوي، قوي او صحي نسلونو د رامنځته کولو لپاره اساس جوړوي.
- په افغانستان کې د غنمو د اصلاح شويو تخمونو کارول د حاصل د زياتوالي، د خلکو د غذايي امنيت او د بزګر د ژوند د ښه والي لپاره حياتي اهميت لري.

په افغانستان کې مشهور ډولونه

- آمو ۹۹
- روشن ۹۶
- للمي ۲
- گل ۹۶
- انقلاب ۹۱
- PBW 54
- هرات ۹۹
- پامير ۹۴

آمو ۹۹

روشن ۹۶

للمي ۲

گل ۹۶

انقلاب ۹۱

PBW 54

هرات ۹۹

پامير ۹۴

۴. انځور: په افغانستان کې مشهور ډولونه ښکاري.

د غمکې برابرول

پرله پسې د غنمو کرل د ناروغیو او افتونو زیاتېدو سبب کېږي. نو باید نوبتي کرنه (Crop Rotation) عملي شي.

د غنمو لپاره غوره خاوره:

- متوسط بافت
- ښه حاصلخيزي
- بې زيمه (بې مالگينې)

غمکه باید په مني کې د ۳۰-۳۵ سانتي مترو په ژوروالي قلبه شي او وروسته ماله ورکړل شي.

د غنمو کښت

د کښت مناسب وخت ډېر مهم دی:

- ډېر وختي کښت → حاصل کموي
- ډېر ناوخته کښت → بوټي ښه وده نه کوي

د تخم اندازه عموماً:

- ۵-۵,۲ کیلوگرامه په یو جریب کې
- للمي سیمو کې تر ۷ کیلوگرامه

د کښت ژوروالی:

- کلکه خاوره: ۳-۵ سانتي متره
- شکلنه خاوره: ۷-۸ سانتي متره

اوبه لگول

غنم عموماً څلور ځله اوبه کېږي:

1. د کرلو ۲۰ ورځې وروسته
2. د ساقو جوړېدو مرحله
3. د گل کېدو مرحله
4. د دانې د کېدو مرحله

د دانې د کېدو پر مهال داوبو کمښت تر ۱۰٪ حاصل کموي.

د خاورې حاصلخيزي او سرې

غنم د سرې په وړاندې ښه عکس العمل ښيي، په ځانگړي ډول نایتروجن.

د یو جریب لپاره اوسط اندازه:

- ۵۰ کیلویوریا
  - ۲۵ کیلو DAP
  - ۲۵ کیلو پوتاشیم سره
- عضوي سرې لکه حیواني پارو د خاورې جوړښت ښه کوي.

د نامطلوبو بوټو مخنیوی

نامطلوب بوټي کولی شي ۲۰-۳۰٪ حاصل کم کړي.

د کنټرول لارې:

- پاک تخم
- نوبتي کرنه
- میخانیکي خشاوه
- انتخابي علف وژونکي درمل (Herbicides)

مهم نامطلوب بوٽي:

- كاناڊايي اغزي
- جودر
- پيرونې (Field bindweed)
- خاكشير

د غنمو مهمې ناروغي

سرخي (Rust)

درې ډولونه لري:

- د پانې سرخي (Leaf Rust)

۵. انځور: سرخي بڼکاري.

• د ساقې سرخي (Stem Rust)

۶. انځور: ساقې سرخي بڼکاري.

• مخططه سرخي (Stripe Rust)

۷. انځور: مخططه سرخي بڼکاري.

داناروغی د حاصل لویه برخه له منځه وړي.

مخنيوی

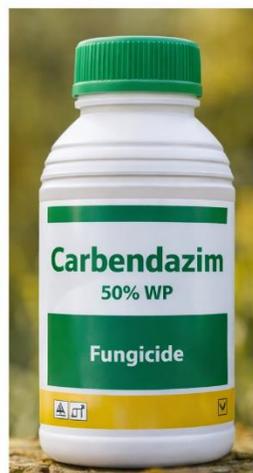
- مقاوم ډولونه
- د تخم تداوي
- فنګس ضد دواوې (Carbendazim، Mancozeb، Ridomil)

Ridomil Gold

Mancozeb

Carbendazim

۸. انځور: فنګس ضد درمل ښکاري.

تورکي (Smut)

اپټ تورکي (Covered Smut)

- لکه څنگه بڼکاري: پټ تورکي په غنمو کې هغه ناروغي ده چې د غنمو د غوزانو پر ځای تورکي (Spore-filled sori) جوړوي، خو دا په تخم یا غوزانو باندې پټ پاتې کېږي تر دې چې غله پرې شي.
- نښې: په ابتدايي حالت کې بڼکاره نښې نه لري، خو د غلو غوزان تور او غلي شي کله چې بالغ شي.
- خطر: د ناروغۍ انتقال د تخمونو له لارې کېږي، نو که تخم ناروغ وي، راتلونکي کښت هم اغېزمن کېږي.

۹. انځور: تورکي راښيي.

۲ لوخ تورکي (Loose Smut)

- لکه خنځه ښکاري: لوخ تورکي د پټ تورکي سره ورته ده، خو پستي د غلو غوزانو باندې خلاصې او هواته خپريري.
- نښې: تورکي پستي د باد په وسيله نورو غلو ته انتقالېري، غوزان ژر ماتېري او د تخم د خرابېدو سبب کېري.
- خطر: د غنمو د تخم د ککړ تيا له امله د ټول فصل د ناروغۍ لوی خطر رامنځته کېري.

۱۰. انځور: لوخ تورکي رانښيي.

غنم

مخنيوی : د تخم درملنه د Vitavax او Thiram په وسيله.

مخنيوی

- د دې ناروغيو د مخنيوي تر ټولو مؤثره لار د تخم درملنه ده:
  - Vitavax
  - Thiram
- د تخم درملنه بايد مخکې له کښت څخه تر سره شي ترڅو تخم پاک او د ناروغۍ له خپرېدو مخنيوی وشي.

۱۱. انځور : د تخم درمل Vitavax او Thiram رانښيي.

د غنمو مهمه افتونه

- صحرايي ملخ (Locust)

۱۲. انځور: صحرايي ملخ رانښيي.

- Thrips

۱۳. انځور: Thrips رانښيي.

Army Worm •

١٤. انځور : Army Worm رانڀيي .

Sunn pest •

١٥. انځور : Sunn pest • رانڀيي

د مخنيوي لارې:

- کرنيزې طريقې
- ميخانيکي کنټرول
- کيمياوي مبارزه

د مخنيوي لارې (Pest Management Methods)

د غنمو د افتونو لکه ملخ، Thrips، Armyworm او Sunn pest د کنټرول لپاره درې اساسي طريقې کارول کېږي:

۱. کرنيزې طريقې (Cultural Control)

کرنيزې طريقې هغه تدابير دي چې د کرنې د سم مدیریت له لارې د افتونو د زیاتېدو مخه نیسي.

مهمې لارې:

- د مقاومت یا اصلاح شوو تخمونو کارول
- پر وخت کرنه او مناسب د کښت نېټه ټاکل
- د فصلونو تناوب (Crop Rotation)
- د کروندې پاک ساتل او هرزه بوټي له منځه وړل
- مناسب او متوازن سرې استعمال
- د ناروغو او زیانمنو نباتاتو له منځه وړل

دا طریقه ارزانه او چاپېریال ته خوندي ده.

۲. میخانیکي کنټرول (Mechanical Control)

په دې طریقه کې افتونه د فزیکي وسایلو یا لاسي اقداماتو په وسیله کنټرولېږي.

بېلگې:

- د ملخانو او چینجیو لاسي ټولول
- د افتونو د هگیو له منځه وړل
- درنا جالونه (Light traps) کارول
- چسپناک جالونه (Sticky traps) نصب کول
- د زیانمنو برخو پرې کول او له منځه وړل

د کوچنیو کروندو لپاره ډېره اغېزمنه طریقه ده.

۳. کیمیاوي مبارزه (Chemical Control)

کله چې افتونه ډېر زیات شي، نو کیمیاوي درمل کارول کېږي.

مهم اصول:

- یوازې د اړتیا پر وخت دوا استعمالول
- د کرنې متخصص د سپارښتنې مطابق دوا کارول
- مناسب مقدار (Recommended dose) مراعاتول
- د سپرې کولو مناسب وخت ټاکل (سهار یا ماښام)

عام استعمالېدونکي حشره وژونکي:

- Pyrethroids
- Organophosphates
- Neonicotinoids

غنم

احتیاط: د کیمیاوي موادو زیات استعمال چاپیریال او ګټورو حشراتو ته زیان رسوي.

د افتونو د ښه کنټرول لپاره غوره لاره مدغم مدیریت (Integrated Pest Management – IPM) ده، یعنې ګڼ کرنیزې + میخانیکي + کیمیاوي طریقې یوځای استعمالول.

دوهم فصل

د غنمو بيولوژيکي ځانگړتياوې

غنم (Wheat) يو کلنی کرنيز نبات دی چې د وانبو (Gramineae) له کورنۍ سره تړاو لري او د نړۍ له مهمو غذايي نباتاتو څخه شمېرل کېږي. د غنمو د ودې او حاصل لپاره مناسب چاپېريالي شرايط ډېر مهم رول لري.

د تودوخې اړتيا

غنم د يخ موسم نبات بلل کېږي او د ودې بېلابېلو مرحلو کې مختلفې تودوخې ته اړتيا لري:

- د نېش وهلو پيل: ۱-۲ سانتي گراد
  - د نېش رانېکاره کېدل: ۱۲-۱۴ سانتي گراد
  - د ودې مناسبه درجه: ۲۵-۳۰ سانتي گراد
  - د ودې درېدل: شاوخوا ۳۶ سانتي گراد
  - ټيټه زغملېدونکې تودوخه: ۳-۴ سانتي گراد
- د مني غنم په مني او پسرلي کې نوې ساقې جوړوي، چې دې پر او کې کافي لنډېدل او معتدله تودوخه ضروري ده.

د لنډېدل او اوربنت اغېزه

- د مني اوربنت د دانو په ډکېدو کې مهم رول لري.
- د پسرلي باران د نبات بدني وده زياتوي.
- وچ اقليم د ساقو جوړبنت کمزوری کوي.

د خاورې شرايط

غنم په هغو خاورو کې ښه حاصل ورکوي چې:

- PH يې 6.0 - 7.5

غنم

- حاصلخېزه وي
- بڼه لنډېل ولري
- له نامطلوبو بوټو پياکته وي

شکلني او زيم لرونکي خاورې د غنمو لپاره مناسبې نه دي.

د کارل لینه (Carl Linnaeus) د سيستم مطابق د غنمو (Wheat) طبقه بندي په ساده او واضح پښتو ژبه وړاندې کړم:

د غنمو علمي طبقه بندي (Carl Linnaeus مطابق)

طبقه/رتبه	نوم	تشریح/پښتو ژبه
فرمانرو (Kingdom)	Plantae گیاهان	نباتات، د ژوند یو لوی طبقه
تک لپه ای ها (Class)	Monocotyledonae	یو تخم لري چې یوازې یوه لپه لري
تک لپه ای های برگ پیدی (Subclass)	Commelinidae	ځانګړي تک لپه ای نباتات، اکثرآ د غلو کورنۍ
راسته (Order)	Poales گندم سانان	د غنمو، جوار او نورو مهمو غلو نباتات
تیره (Family)	Poaceae گندمیان	غلې کورنۍ، د غنمو، وریجو او جوارو کورنۍ
زیر خانواده (Subfamily)	Pooideae گندم واران	د شمالي اقلیم غلې نباتات، په ځانګړې توګه ژمني غنم
تبار (Tribe)	Triticeae گندم تباران	هغه نباتات چې تخم یې د غنمو سره تړاو لري، لکه جوار، وربښ
سرده (Genus)	Triticum گندم	اصلي سرده چې ټول غنمونه پکې شامل دي
نوع (Species)	Triticum aestivum	عام غنم، چې د انسانانو د خوراک لپاره کرل کېږي

غنم

د غنمو ډولونه او د کرنې طریقي

غنم د تریټیکوم (Triticum) په ډولونو پورې اړه لري او درې جلا ډلې لري. هره ډله ځانګړي کروموزومونه لري چې د دې نبات د ټولو ځانګړتیاوو لپاره مسؤل دي. د غنمو جینونه د نورو نباتاتو په پرتله لږ پیچلي دي، ځکه ځینې غنمونه ډیپلوئیډ دي (۲ کروموزومي سلسله لري) او ځینې بیا پولیپلوئیډ دي (۴ یا ۶ کروموزومي سلسلې لري).

- ډیپلوئیډ غنمونه: یوازې په ځنګلي او صحرايي سیمو کې موندل کېږي، د یوې دانې غنمونه هم په دې ډله کې راځي.
- تټراپلوئیډ غنمونه: په وحشي ډول موندل کېږي، او ډایمر (Emmer) او دوروم (Durum) کرنیز غنم هم دې ډله کې شامل دي.
- هکساپلوئیډ غنمونه: د نان غنم (Triticum aestivum) شامل دي، چې تر ټولو عام خوراکي غنم دی.

د غنمو دانې او جوړښت

د غنمو دانه له څو مهمو برخو جوړ شوې ده:

- پروټین: ۷٪-۱۸٪ (د غنمو ډول پر اساس توپیر لري)
- نشاسته: ۶۰٪-۷۰٪
- سلولز (فیبر): ۲٪-۲,۵٪
- چربي: ۱,۵٪-۲٪
- پاتې برخه داوبو او معدني موادو څخه جوړه ده.

د غنمو دانو شکل او اندازه مختلفه ده: اوږدوالی یې ۵-۸ میلی متره، پلنوالی یې ۲,۵-۴,۵ میلی متره، او وزن یې ۲۰-۶۰ میلی ګرامه وي. رنګ یې له سپین یا نخودي (سپین غنم) تر سور قهوه یي (سور غنم) پورې توپیر لري.

غنم

د غنمو دانه درې اصلي برخې لري:

1. جوانه (گياھک): تقريباً %۵,۲ د دانه وزن جوړوي. دا برخه په ویتامينونو، په ځانگړي ډول B ګروپ ویتامينونو او چربي بډايه ده.
2. سبوس (پوسته): شاوخوا %۱۴ د دانه وزن جوړوي او په سلولز بډايه ده. دا برخه معمولاً د آرد جوړولو پر وخت جدا کېږي او د حيواناتو خوراک کې کارول کېږي. سبوس له خو لايه وو جوړ شوی، مهمه يې تستاده چې پکې رنګريزې مادې لکه کاروتنوئيډونه وي.
3. آندوسپرم: د دانه لويه برخه (%۸۳-۸۷) جوړوي. پکې نشاسته او پروټين شتون لري چې د گلوتن په مرسته سره نښتي دي. د آندوسپرم لاندې يوه واحده حجره لايه ده چې آلورون نومېږي او په آرد جوړولو کې جدا کېږي.

گلوتن او د نان کيفيت

- گلوتن د نان د پخولو کيفيت ټاکي.
- سور سخت بهاري او ژمني غنم د گلوتن زيات مقدار لري، نو د نان کيفيت يې لوړ دی.
- د گلوتن کميت د نان د حجم او وړ کېدو مخنيوي کې مهم رول لري.
- د گلوتن کيفيت د ژنتيکي ځانگړتياوو پورې تړلی دی، نه يوازې د چاپيريال شرايطو سره.

د غنمو ډولونه

1. ډيپلوئيډ غنم: دوه کروموزومي سلسلې لري، معمولاً په ځنگلي سيمو کې او د يوې دانې کرنې لپاره کارول کېږي.

غنم

2. تتراپلوئيد غنم: خلور کروموزومي سلسلې لري، لکه ایمر (Emmer) او دوروم (Durum) غنمونه.
3. هکسپلوئيد غنم: شپږ کروموزومي سلسلې لري، لکه د نان غنم (Triticum aestivum) چې تر ټولو عام خوراکی غنم دی.

د غنمو کرنه او فصلونه

غنم معمولا په دوه ډوله کرل کېږي:

1. بهارني غنم: (Spring Wheat)

- په پسرلي کې کرل کېږي.
- نبات په پسرلي او اوږي کې وده کوي.
- حاصل یې د اوږي په وروستيو کې ترلاسه کېږي.
- په هغو سيمو کې کرل کېږي چې ژمني غنم د سختې يخنۍ په وړاندې مقاومت نه شي کولی.
- محصول یې د ژمني غنمو په پرتله لږ وي.

2. ژمني غنم: (Winter Wheat)

- په مني کې کرل کېږي، کله چې د خاورې تودوخه ۱۳ درجې سانتي گراد یا لږ وي.
- تخم لومړی جوانه کوي، نبات په ژمي کې کوچنی پاتې کېږي.
- په پسرلي کې بیا وده کوي او د اوږي په منځ یا پای کې حاصل ورکوي.
- ژمني غنم ژورې او قوي رينبې لري، چې تر ۲۰۰ سانتي متره پورې ځمکې ته ننوځي، ځکه د دوی د ودې موسم اوږد وي.

درېيم فصل

د تخم برابرول او اصلاح شوي تخمونه

اصلاح شوی تخم د غنمو د حاصل د زياتوالي تر ټولو مهم عامل گڼل کېږي. داسې تخم چې د چاپېريال سره توافق ولري کولای شي تر ۵۰٪ پورې حاصل زيات کړي.

د ښه تخم ځانگړنې (QDS تخم)

ښه کيفيت لرونکی تخم لاندې ځانگړنې لري:

- د نېش وهلو لوړه سلنه
- خالص نوعه
- د ناروغيو پر وړاندې مقاومت
- د نامطلوبو بوټو تخم نه لري
- لوړ حاصل ورکوي

د تخم د توليد اصول

- د تخم لپاره ځانگړې کرونده انتخاب شي.
- نامطلوب بوټي لري کړل شي.
- دروگينگ (Roguing) عمل ترسره شي.
- کرونده د افتونو او ناروغيو څخه پاکه وساتل شي.

د تخم درملنه

له کرلو مخکې تخم بايد د فنګس ضد دوا سره درمل شي ترڅو:

- د خاورې فنګسي ناروغۍ مخه ونیول شي
- د شنبډو ځواک زيات شي

د تخم اندازه

په يو جريب ځمکه کې:

۲۵ - ۳۵ کیلوگرامه تخم کافي دی.

مشهورې کرل کېدونکې نوعې

• آمو ۹۹

• روشن ۹۶

• انقلاب ۹۱

• هرات ۹۹

• پامير ۹۴

• للمي ۲

• PBW-154

ویل کیږي چې په افغانستان کې د کرنیزې ځمکې 70% د غنمو سره کرل کیږي. هر کال ۴,۵ میلیونه ټنه غنم تولیدیږي، او اړتیا یې پوره کیږي. په افغانستان کې ۶ میلیونه ټنه غنم شتون لري، چې له دې جملې څخه ۱,۵ میلیونه ټنه باید له ګاونډیو هیوادونو څخه وارد شي. په اصل کې، ۸ میلیونه هکتاره ځمکه د غنمو د کښت لپاره مناسبه ده، خو د اوبو د بندونو د نشتوالي، پانګونې، د حکومتونو د پاملرنې نشتوالي او د ونو د کښت له امله، ځمکه شاړه ساتل شوې ده.

دلته، ما د غنمو څو ډولونه یا ډولونه چمتو او راټول کړي دي چې بزګران او د غنمو کروندګري په افغانستان کې کړي او تاسو ته یې وړاندې کوم.

په افغانستان کې د غنمو مشهور ډولونه او ډولونه:

1. پامير 94
2. غور 96
3. للمی 1
4. للمی 2
5. للمی 3
6. للمی 4
7. للمی 15
8. زرین للمی
9. صلح 2002
10. چونت 1
11. دارالمان
12. بختور 92
13. تنخار 96
14. دایمه 96
15. روشن 96
16. دایمه 17
17. دارالمان 07
18. درخشان 08
19. شیشم باغ 08
20. مقاوم 09
21. بغلان 09

- 22. کوشان 09
- 23. کابل 013
- 24. صلح 02
- 25. مزار 99
- 26. هرات 99
- 27. گل للمی 3
- 28. پروا 2
- 29. زرین للمی
- 30. دهدادی
- 31. کوهستان للمی
- 32. گندم دیورم نیمه زمستانی
- 33. دیورم زمستانی
- 34. امیری
- 35. وحدت 15
- 36. افغان 15
- 37. وافر 15
- 38. الهام 15
- 39. بهار 15
- 40. از کابل 2013
- 41. شیشم باغ 2013
- 42. پوزه ایشان 2013
- 43. میلاد 2013
- 44. باخترا 2013
- 45. بامیان 2013

- 46.هرات 2013
- 47.پامير 94
- 48.گل 96
- 49.صلح 2002
- 50.الهام 015
- 51.وايم 09
- 52.باختر 92
- 53.روشن 96
- 54.آمو 99
- 55.هرات 99
- 56.ديورم 1
- 57.گوهر 013
- 58.زرين
- 59.دهدادى 2013
- 60.هرات 2013
- 61.پروا 2

خلورم فصل

د ځمکې برابرول او د غنمو کښت

د ځمکې سمه آماده کول د لوړ حاصل بنسټ جوړوي.

د فصل تناوب (Crop Rotation)

پرله پسې د غنمو کرل:

- ناروغۍ زیاتوي
- افتونه ډېر کوي
- حاصل کموي

نواړینه ده چې:

- نور فصلونه د غنمو مخکې یا وروسته وکرل شي.

د ځمکې تیارول

- لومړی ژوره قلبه (۳۰-۳۵ سانتي متره)
- وروسته ماله کول
- خاوره نرمه او همواره کول

د کښت مناسب وخت

د ارتفاع له مخې:

مناسب وخت	سیمه
د سنبلې پای - د میزان پیل	له ۲۲۰۰ متره لوړه
د میزان منځ	شاوخوا ۱۸۰۰ متره
د عقرب میاشت	ټیټې سیمې

د کښت ژوروالی

- کلکې خاوره: ۳-۵ سانتي متره
  - شگلنه خاوره: ۷-۸ سانتي متره
- ناسم ژوروالی د شنېدو ستونزې رامنځته کوي.

د غنمو په کرلو کې نړيوال ماشينونه

۱- ټراکټر (Tractor)

ټراکټر د عصري کرنې تر ټولو اساسي ماشين بلل کېږي. په نړۍ کې د غنمو د کرلو نږدې ټول عمليات د ټراکټر په وسيله ترسره کېږي. دا ماشين د ځمکې قلبه کول، تخم شيندل، سرې ورکول او حتی حاصلات انتقالول اسانه کوي. عصري ټراکټرونه قوي انجنونه، GPS سيستم او اتومات کنټرول لري چې د کار سرعت او دقت زياتوي. د ټراکټر کارول د بشري ځواک پر تيا کموي او د کرنې لگښت راتپيښتي.

غنم

۲. د تخم شیندلو ماشین (Seed Drill)

Seed Drill هغه ماشین دی چې د غنمو تخمونه په منظم واټن او ټاکلې ژورې کې کري. پخوا بزگران تخمونه په لاس شیندل، خو دا طریقه غیر منظم وه. عصري Seed Drill تخمونه مساوي وپشي، چې له امله یې د ټوکیدنې اندازه لوړېږي او حاصل زیاتېږي. په پرمختللو هېوادونو کې دا ماشین د سرې اچولو سیستم هم لري.

۳. د ځمکې قلبه کوونکی ماشین (Plough / Tillage Machine)

د قلبې ماشین د کرنې لومړنی پړاو ترسره کوي. دا ماشین خاوره نرموي، زاړه واښه له منځه وړي او د تخم لپاره مناسب چاپیریال برابروي.

غنم

عصري قلبه كوونكي وسايل خو تيغونه لري چي په يو ځل پراخه ځمكه تياروي.
د خاورې ښه تيارول د غنمو د ريښو قوي ودې سبب گرځي.

۴. سپري كوونكي ماشين (Boom Sprayer)

Boom Sprayer د افتونو، ناروغيو او واښو ضد دوا شيندلو لپاره کارېږي. دا ماشين دوا په مساوي ډول پر کرونده خپروي. عصري سپري ماشينونه سنسرونه لري چې يوازې پر اړتيا لرونکو برخو دوا شيندي، چې لگښت کم او چاپيريال خوندي کوي.

۵. کمباین هارویستتر (Combine Harvester)

کمباین د غنمو د راټولولو تر ټولو پرمختللی ماشین دی. دا درې کارونه په یو

وخت ترسره کوي:

- پرې کول
- دانې جلا کول
- پاکول

پخوا حاصل ټولول شو ورځې وخت نیوه، خو کمباین دا کار په څو ساعتونو کې بشپړوي. له همدې امله نړیواله غنم تولید ډېره اندازه میخانیزه شوی دی.

غنم

نړيواله کرنه د ميخانيزه سيستم پر بنسټ ولاړه ده. ټراکټر، Seed Drill، قلبه ماشين، سپرې ماشين او کمباين هغه مهم وسايل دي چې د غنمو توليد چټک، اقتصادي او اغېزمن کوي. د دغو ماشينونو کارول د حاصل اندازه زياتوي، د کار وخت کموي او بزگرانو ته اقتصادي ګټه رسوي.

پنجم فصل

اوبه لگونه او د خاورې حاصلخيزي

د اوبو لگولو ارزښت

غنم د ژوند په ځينو مرحلو کې اوبو ته ډېره اړتيا لري.

مهم پړاوونه:

1. له کرلو ۲۰ ورځې وروسته

2. د ساقې اوږدېدو مرحله

3. د وږي ايستلو (Flowering) مرحله

4. د شيرې مرحله

د دانو د ډکېدو پر مهال د لنډېل کمښت کولی شي حاصل تر ۱۰٪ پورې کم کړي.

د خاورې حاصلخيزي

سره (کوډ) د حاصل د زياتوالي تر ټولو اغېزمن عامل دی.

مهم عناصر

• نايټروجن (N)

• فاسفورس (P)

• پتاشيم (K)

عضوي سرې

• حيواني پارو

• نباتي پاتي شوني

• شنې سرې

د افغانستان په خاورو کې عضوي مواد يوازې ۱-۲٪ دي، نوزياتول يې ډېر ضروري

دي.

د سرو وړاندیز شوې اندازه (په یو جریب کې)

- ۵۰ کیلوگرامه یوریا
  - ۲۵ کیلوگرامه DAP
  - ۲۵ کیلوگرامه پتاشیم سره
- یوریا په درې برخو کې استعمالېږي:
- د کښت پر وخت
  - د بوټي وهلو پر مهال
  - د وږي ایستلو پر مهال

شپږم فصل

د غنمو کلتوري او ټولنيز ارزښت

غنم يوازې يو کرنيز نبات نه دی، بلکې د انسان د تمدن، کلتور او ټولنيز ژوند مهمه برخه جوړوي. د تاريخ له پيله تر نن ورځې پورې غنم د بشري ټولنو د بقا، ثبات او پرمختگ له اساسي عناصرو څخه گڼل کېږي.

۱. غنم او د انسان تمدن

د کرنې د پيل له وخت څخه انسانان د غنمو له کرنې سره مېشت ژوند ته داخل شول. د غنمو کرنه د کليو، ښارونو او تمدنونو د رامنځته کېدو سبب شوه. د نړۍ ډېری لرغوني تمدنونه د غنمو د کرنې په سيمو کې رامنځته شوي دي.

۲. غنم په افغاني کلتور کې

په افغانستان کې غنم د ژوند او برکت سمبول گڼل کېږي. د خلکو په دودونو او ورځني ژوند کې ځانگړی ځای لري:

- ډوډۍ د مېلمه پالنې نښه ده.
- د واده، اخرونو او مذهبي مراسمو کې د غنمو محصولات کارېږي.
- بزگري د کورنۍ د عزت او کار سمبول بلل کېږي.

افغانان ډوډۍ د الله تعالی نعمت گڼي او د ضايع کېدو مخه يې نيسي.

۳. ټولنيز ثبات او غذايي امنيت

غنم د ټولني د غذايي امنيت بنسټ جوړوي. کله چې د غنمو توليد زيات وي:

- د خوړو وبيې ثابتې وي؛
- ټولنيز ثبات زياتېږي؛
- د فقر کچه راټيټېږي.

خو د غنمو کمښت د اقتصادي او ټولنيزو ستونزو سبب گرځي.

۴. غنم او دوديزې ارزښتونه

په ولسي ادب کې غنم د رزق، برکت او زحمت استازيتوب کوي. متلونه لکه:

• «چا چې کرلي هغه به رېږي»

• «ډوډۍ د خولې عزت دی»

د کار، صبر او حلال رزق ارزښت څرگندوي.

اووم فصل

د اسلام له نظره د غنمو ارزښت

اسلام د کرنې او حلال رزق ترلاسه کولو ته ځانگړې اهميت ورکړی دی. غنم د هغو نعمتونو له ډلې څخه دي چې الله تعالی د انسان د روزی لپاره پیدا کړي دي.

۱. غنم د قرآنکریم له نظره

په قرآنکریم کې د کرنې او غلویادونه څو ځله شوې ده. الله تعالی فرمایي:

"أَفْرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ"

(سورة الواقعة: 63)

ژباړه: آیا تاسو هغه څه ته پام کړی چې کړئ؟

دا آیت انسان ته یادونه کوي چې اصلي روزي ور کوونکی الله تعالی دی.

بل ځای فرمایي:

"وَجَعَلْنَا فِيهَا حَبًّا"

(سورة عبس: 27)

ژباړه: او موږ په ځمکه کې دانې پیدا کړې.

۲. کرڼه د عبادت په توگه

د اسلام له نظره کرڼه یو نېک عمل گڼل کېږي. رسول الله ﷺ فرمایي:

((هر مسلمان چې ونه یا فصل وکړي او ترې انسان یا حیوان گټه واخلي، هغه

صدقه ده.))

دا حدیث ښيي چې د غنمو کرڼه د صدقې ثواب لري.

۳. داسراف مخنیوی

اسلام د خوراکي موادو د ضایع کولو سخت مخالفت کوي:

"وَلَا تُسْرِفُوا"

(سورة الأعراف: 31)

ژباړه: اسراف مه کوی.

له همدې امله ډوډۍ ته درناوی اسلامي او اخلاقي مسؤلیت گڼل کېږي.

۴. حلال رزق او بزگري

اسلام بزگري د پاک او حلال کسب له غوره لارو څخه گڼي ځکه:

- دانسان خپل زحمت پکې شامل وي؛
- ټولني ته گټه رسوي؛
- چاپېريال ته زیان نه رسوي.

غنم د پښتو ادبیاتو په گڼو شاعرۍ، متلونو، او داستانونو کې د برکت، روزي، او د انسان د ژوند د بنسټ سمبول گڼل شوی دی. شاعران او لیکوالان یې د خوړو، ژوند، او کرنې د مهموالي په اړه ډېر ذکر کړی دی.

۱. د غنمو د برکت نښه

په پښتو متلونو کې ویل کېږي:

- «بې غنمو ژوند لکه بې خښاک اوبه دی»
- څوک چې غنم لري، هغه ژوند لري»

دا متلونه د غنمو د غذايي ارزښت او د خلکو په ورځني ژوند کې د دې اهمیت څرگندوي.

۲. د خوړو او سو کالی استازیتوب

شاعران د غنمو په اړه لیکلي چې:

- غنم د خلکو د خوړو اصلي برخه ده.
- د غنمو حاصل د کورنۍ د خوراک د امنیت او سو کالی نښه ده.
- د غنمو د کرنې په هکله شعرونه د کروندگرو د زحمت او هڅې ستاینه کوي.

۳. د ژوند او هڅې سمبول

په ځینو پښتو کیسو او متلونو کې:

- غنم د صبر او زحمت نښه ګڼل کېږي.
- د غنمو کرل او حاصل یې د انسان د هڅې او طبیعت سره د همکارۍ نمونه ده.

۴. د دیني او کلتوري اهمیت یادونه

- په اسلامي ادب کې هم غنم د روزي او برکت یوه نښه ګڼل کېږي.

اتم فصل

په افغانستان کې د غنمو اقتصادي ارزښت

غنم د افغانستان د اقتصاد تر ټولو مهم کرنيز محصول دی او د هېواد د کرنيز سکتور بنسټ جوړوي.

۱. د ملي اقتصاد بنسټ

په افغانستان کې د کرنې لويه برخه د غنمو کرنې ته ځانگړې شوې ده. هر کال شاوخوا ۲,۳ ميليونه هکتاره ځمکه د غنمو تر کښت لاندې راځي.

غنم د لاندې برخو لپاره حياتي ارزښت لري:

• د کورنيو غذايي اړتياوې

• د بزگرانو عايد

• د کار زميني رامنځته کول

۲. د بزگرانو د عايد سرچينه

د افغانستان ډېری بزگران د غنمو پر حاصل متکي دي. د ښه حاصل په صورت کې:

• د کورني اقتصادي حالت ښه کېږي؛

• د کلي اقتصاد فعالېږي؛

• د بازار حرکت زياتېږي.

۳. د وارداتو کمول

کله چې داخلي توليد کم وي، هېواد اړ کېږي چې غنم وارد کړي، چې دا کار:

• د اسعارو وتل زياتوي؛

• اقتصادي فشار رامنځته کوي.

د داخلي توليد زياتوالی د اقتصادي خپلواکۍ لامل گرځي.

۴. د کارموندني فرصتونه

د غنمو ارزښت يوازې کرنې پورې محدود نه دی، بلکې لاندې برخې هم پياوړې

کوي:

- ترانسپورټ
- اوږه جوړونې فابريکې
- نانوایانې
- سوداگريز بازارونه

۵. راتلونکې اقتصادي اهميت

که عصري تخمونه، ميخانيزه کرنه او اوبو مديريت ښه شي، افغانستان کولای

شي:

په غنمو کې ځان بسيا شي؛

حتی صادرات پيل کړي.

نهم فصل

د افغانستان د غنمو واردات او صادرات (د ۲۰۲۵ کال احصائیه)

۱. د افغانستان د غنمو عمومي وضعیت (۲۰۲۵)

غنم د افغانستان تر ټولو مهم کرنیز محصول او د خلکو اساسي غذايي ماده ده. سره له دې چې د هېواد ډېری بزگران غنم کري، افغانستان لا هم د کورني اړتيا د پوره کولو لپاره پر وارداتو متکي دی.

• د ۲۰۲۵ کال د غنمو ټول توليد شاوخوا ۴,۵ ميليونه ټنه اټکل شوی .

• د هېواد کلنی مصرف نږدې ۶,۸ ميليونه ټنه دی .

يعنې افغانستان هر کال شاوخوا ۲ – ۲,۵ ميليونه ټنه د غنمو کسر لري.

۲. د غنمو واردات – (Imports) ۲۰۲۵

د وارداتو اندازه

د نړيوالو خوړو سازمان د راپور له مخې:

• د ۲۰۲۶/۲۰۲۵ بازار کال لپاره د غلو (اکثرأ غنم او اوږه) د وارداتو اړتيا

شاوخوا ۳,۷ ميليونه ټنه اټکل شوې ده .

د وارداتو ارزښت

• د ۲۰۲۵ کال په لومړيو درې ربعو کې افغانستان د غنمو او اوږو واردات

شاوخوا ۵۷۲,۶ ميليونه ډالرته رسېدلي .

مهم صادرونکي هېوادونه افغانستان ته

۲۰۲۵ کې د غنمو اصلي عرضه کوونکي:

1. ازبکستان

2. قزاقستان

3. روسيه

4. ترکمنستان

5. (پنخوا پاکستان، خواوس لبر)

مرکزي آسیا هېوادونه د افغانستان د غنمو بازار اصلي شریکان ګرځېدلي دي . همدارنګه د ۲۰۲۵ په جريان کې د قزاقستان غله افغانستان ته %۶۳ زیات صادر شوي .

۳. د غنمو صادرات (Exports)

افغانستان عملاً د غنمو لوی صادرونکی هېواد نه دی .

د صادراتو حالت :

- کورنی تولید د داخلي اړتیاوو څخه کم دی .
- غنم زیاتره د کورني مصرف لپاره کارول کېږي .
- رسمي صادرات ډېر محدود یا نږدې صفر دي .

له همدې امله افغانستان د غنمو خالص واردوونکی (Net Importer) هېواد بلل کېږي .

۴. د تولید او وارداتو پرتله (۲۰۲۵)

اندازه	پرخه
۴,۵ میلیونه ټنه	کورنی تولید
۶,۸ میلیونه ټنه	کلنی مصرف
۲-۳ میلیونه ټنه	وارداتي اړتیا
ډېر کم / نشته	صادرات

۵. د وارداتو د زیاتوالي مهم لاملونه

۱. اقلیمي بدلون

- وچکالي او کم باران د باراني کرنې حاصل کموي .

۲. د نفوس زیاتوالی

- د خوراک اړتیا هر کال لوړېږي.

۳. تخنیکي ستونزې

- کم عصري کرڼه
- د اوبو مدیریت ستونزې
- د اوږو د پروسس کم ظرفیت

۴. سیاسي او سوداگریز بدلونونه

- سوداگریز مسیرونه له پاکستانه مرکزي آسیا ته بدل شوي .

۶. اقتصادي اغېزې

د غنمو واردات د افغانستان پر اقتصاد مستقیم اغېز لري:

- د اسعارو وتل (Foreign Currency Outflow)
- د خوراکی امنیت وارداتي تړاو
- د بازار قیمتونو نوسان
- د فقر او غذايي ناامنۍ خطر زیاتوالی

۷. راتلونکی تمایل

کارپوهان وړاندوینه کوي چې:

- افغانستان به لاهم د غنمو وارداتو ته اړتیا ولري.
- که کرنیزې پانګونې زیاتې شي، واردات کمېدای شي.
- د اوبو مدیریت او اصلاح شوي تخمونه مهم رول لري.

غنم

په ۲۰۲۵ کال کې افغانستان د غنمو له پلوه ځان بسیا نه و. که څه هم تولید شاوخوا ۴,۵ میلیونه ټنه و، خو د ۶,۸ میلیونه ټنه اړتیا د پوره کولو لپاره هېواد اړ شو چې له مرکزي آسیا او روسیې څخه میلیونه ټنه غنم او اوږه وارد کړي، او صادرات یې تقریباً شتون نه لري.

وړاندیزونه

د غنمو واردات او صادرات د افغانستان د خوراکي امنیت، اقتصاد او بزگرانو ژوند سره نېغ په نېغه تړاو لري. د ۲۰۲۵ کال د احصائیوي معلوماتو په اساس، د تولید کمښت، نامناسبه کره، د اوبو محدودتیا او د ذخیره کولو نیمګړتیاوې د وارداتو زیاتوالی اړ کړي دي. ددې ستونزو د حل لپاره، ځینې عملي او موثر ګامونه اخیستل ضروري دي. لاندې سپارښتنې د غنمو د تولید، وارداتو، صادراتو او د خوراکي امنیت د ټینګښت لپاره ترتیب شوي دي.

- د غنمو تولید د زیاتولو لپاره د عصري کرنې تخنیکونه او پرمختللي ماشینونه وارد او کارول شي.
- د اوبو مدیریت او د زراعت لپاره د باران لرونکو اوبه ذخیره کولو پروژې پراخې شي.
- د لوړ حاصل لرونکو غنم تخمونه او د اقلیم سره مناسب نسلونه وکارول شي.
- د غنمو د پروسس او ذخیره کولو عصري فابریکې او وسایل جوړ او پراخ شي.
- د وارداتو او صادراتو په چارو کې د سوداګریز مسیرونو شفافیت او اسانتیاوې زیاتې شي.
- بزگرانو ته د کرنې روزنې او مالي مرستې پروګرامونه وړاندې شي.
- د کورني بازار د تقاضا لپاره د تولید پلان جوړونې او څارنې سیستم رامنځته شي.
- د خوراکي امنیت لپاره د غنمو ستراتیژیک ذخیره کولو سیستم جوړ او ساتل شي.
- د سیمه ییزو هېوادونو سره د سوداګریزې همکارۍ تړونونه د وارداتو کمولو او بازار پراخولو لپاره پیاوړي شي.
- د اقلیم بدلون پر وړاندې د زراعت د مقاومت ستراتیژي جوړه او عملي شي.

پایله

غنم د نړۍ له پخوانیو کرنیزو بوټو څخه دی چې د انسانانو د خوراک، اقتصاد او ټولنیز ژوند یوه مهمه برخه جوړوي. دا نبات د پروټین، نشایسته او ویتامینونو غني سرچینه ده او د کورني او نړیوال خوراک په بازار کې ستر اهمیت لري. د افغانستان په کرنیزو شرایطو کې غنم د هیواد په ټولو برخو کې کرل کېږي، خو د تولید کچه د عصري کرنې، اصلاح شوي تخم، اوبو او کیمیاوي او عضوي سرو د محدود استعمال له امله ټیټه ده. د مناسبې کرنې، د غنمو د تخم، او د خاورې حاصلخیزی ښه مدیریت کولای شي د حاصل لوړوالي لپاره مهم رول ولوبوي.

په افغانستان کې غنم د ټولني او کلتور په ژوند کې هم مهم ځای لري او د اسلامي ښوونو له نظره د خوراک او اقتصادي ارزښت له مخې ځانګړی اهمیت لري. د ۲۰۲۵ کال احصائیه ښيي چې هیواد د غنمو وارداتو کې زیاتوالي سره مخ دی، او صادرات یې محدود دي، چې دا د تولید د کمښت، ذخیره کولو نیمګړتیاو او اقلیمي ننگونو پایله ده. د دې ستونزو د حل لپاره لازم دي چې عصري ماشینونه، د اوبو مدیریت، د لوړ حاصل لرونکي تخمونه، ذخیره کولو فابریکې او روزنه وکارول شي.

په پای کې، د غنمو د کرنې او بازار د پرمختګ لپاره شفاف سیاست، سیمه ییزې سوداګریزې اړیکې، د اقلیم پر وړاندې مقاومت لرونکي ستراتیژي او د خوراکي امنیت ساتنه ضروري ده. که دا اقدامات عملي شي، افغانستان کولی شي د غنمو تولید، واردات او صادرات په اغیزمن ډول برابر کړي او د بزګرانو ژوند او د هیواد اقتصاد پیاوړی کړي.

ماخذونه

احمد، زاهد. (۲۰۲۰). د غنموناروغی/وافتونه. کابل: د کرنې علومو خپرونه.
راشد، اقبال. (۲۰۱۸). د غنمو ټولنیزو او کلتوري ارزښت په پښتنو ټولنه کې.
پېښور، پاکستان: پښتو اکاډمی.
مولانا ابوبکر بن احمد. (۱۹۹۵). اسلام او د کرنې اصول. کراچی، پاکستان:
اسلامک اکاډمی خپرونې.

Afghanistan: Wheat (FAO). (۲۰۲۵). د کرنې نړیوال سازمان

Production, Imports and Exports Statistics 2025. Rome, Italy:
FAO.

FAO & World Bank. (۲۰۲۵). *Global Wheat Market Report*.

Rome, Italy: FAO & Washington, D.C.: World Bank.

د افغانستان د احصائیې اداره). (NSIA). ۲۰۲۵. (د غنمو واردات او صادرات
احصائیېه. کابل، افغانستان.

د کرنې او اقلیم څېړنیز مرکز. (ACRC). (۲۰۲۳). د اقلیم بدلون او د غنمو تولید
په افغانستان کې. کابل، افغانستان.

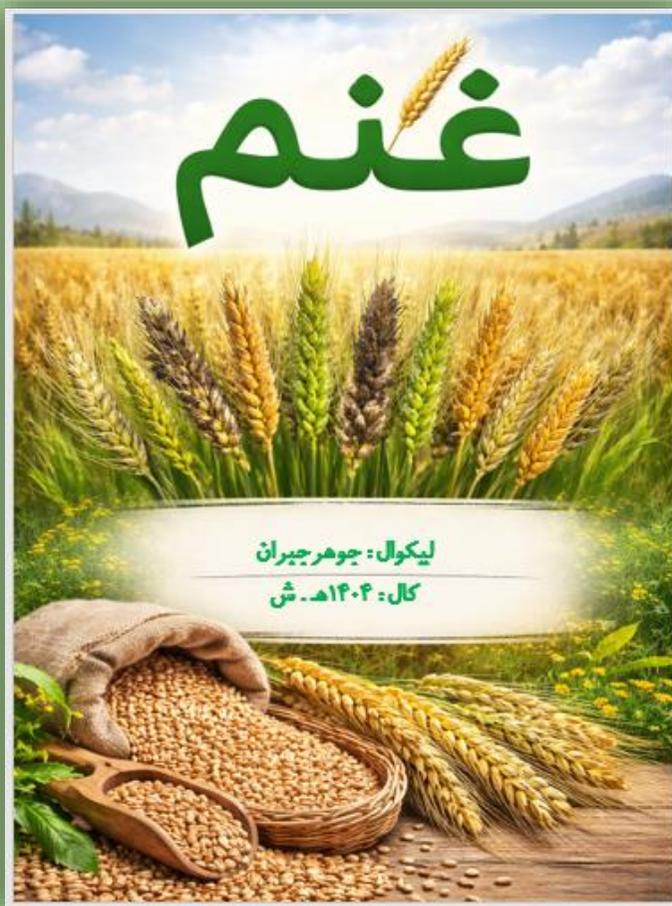
اسلامک فوډ پالیسي انستیتیوت. (۲۰۲۴). د اسلامي ښوونوله نظره د خوراکي
محصولاتو ارزښت. اسلام آباد، پاکستان.

<https://fa.wikipedia.org/wiki/گندم>

<https://tawab88.blogfa.com/post/633/افغانستان-در-گندم-شده-اصلاح-های-بذری-اصلاح-شده-گندم-در-افغانستان>

جوهر جبران د افغانستان يو ليکوال، څيړونکی، او تعليمي پوه دی چې د ښوونې او روزنې په برخه کې يې پراخې ليکنې او څېړنې کړې دي. نوموړی د هلمند ولايت د ښوونکو د روزنې او مسلکي پراختيا د ادارې غړی دی او د پښتو ژبې ادبي او علمي محتوا ته ځانگړې پاملرنه لري.

- ژبه او سبک: جوهر جبران ليکنې په روانه، ساده او لوستونکي ته جذابه ژبه دي، چې د علمي او تعليمي موضوعاتو د انتقال لپاره اسانه کوي.
- ملي او علمي ونډه: هغه د افغانستان په تعليمي او ادبي ډگر کې د نوښتگر څېړونکي په توگه شهرت لري، او د خپلو کتابونو له لارې يې په ځانگړي ډول د ښوونکو، زده کوونکو، او څېړونکو لپاره بنسټيزې سرچينې برابرې کړي.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**